

Fritid for alle – å lykkes i sosiale relasjoner

Et prosjekt finansiert av sosial- og helsedirektoratet

**Anders Midsundstad
og Rune Øyen**
FmB (Fritid med Bistand)

TEKST OG FOTO:
SØLVI LINDE

Støttekontakt er et lovpålagt tilbud i følge lov om sosiale tjenester og lov om barnevern, men det er ikke alltid tilbudet om tradisjonell støttekontakt passer den det gjelder.

Som erstatning for, eller supplement til, den tradisjonelle støttekontakten har Kristiansand kommune gjennom prosjektet Fritid med Bistand (FmB) utviklet en metode som gir mennesker med ulik funksjonsnedsettelse individuell bistand til å bli inkludert i ordinære fritidsorganisasjoner med bakgrunn i sine ønsker, drømmer, behov og forutsetninger.

Fritiden er viktig for oss alle, og det er en klar kobling mellom gode fritidsopplevelser og livskvalitet. Foreleseren forteller om sønnen som har tourette syndrom og AD/HD, og som en periode opplevde mye som vanskelig, spesielt fritiden. Til slutt ble det så ille at han ikke ville leve lenger. Ole Jørgen likte å svømme, så faren begynte å gå i svømmehallen med gutten. Der kom de etter hvert i kontakt med en tidligere konkurransesvømmer, som påtok seg å følge opp gutten og forsøke å inkludere han i det ordinære svømmemiljøet. Problemet var at Ole Jørgen ikke kunne oppfatte svømmetrenerens råd og vink i gruppe. Sammen kom de fram til at Ole Jørgen kunne få individuelt tilpasset opplæring etter samme mal som elitesvømmere, 2 dager i uken i 4 måneder, før han ble med i en gruppe med jevnaldrende. I dag er Ole Jørgen inkludert i klubben, og ser ut til å trives og lykkes både på det sosiale og sportslige plan.

I følge Stortingsmelding 25 (2005–2006) Mestring, muligheter og mening, peker de fleste undersøkelser på at dagligliv, måltider, aktivitet, sosiale og kulturelle forhold er de største svakhetene med dagens omsorgstilbud. Dette krever større faglig bredde, med plass til flere yrkesgrupper slik at omsorgstilbudet dekker psykososiale behov og kan gis en mer aktiv profil. Morgendagens brukere vil ha andre behov og problemer enn dagens tjenestemottakere, men også andre ressurser til å mestre dem. Framtidas brukere vil både

bestå av nye generasjoner eldre og flere yngre tjenestemottakere, som alle vil kreve et mer mangfoldig tjenestetilbud. Mange vil ha en klar forventning om å få hjelp til å realisere drømmen om en aktiv positiv fritid og deltagelse i ulike sosiale og kulturelle sammenhenger.

Fritid med Bistand har sin teoretiske begrunnelse i tanken om at en skal gi funksjonshemmede mulighet til å leve så normalt som mulig. I tillegg har en forståelsen av at alle mennesker har ulike sosiale roller. Å bli satt utenfor, få eller å bli tildelt en sosial rolle som ikke er verdsatt kan føre til devaluering. Dersom en gjennom tilrettelegging av miljøet, for eksempel gruppesammensetning, eller ved å gi den enkelte den kunnskapen som er nødvendig for å delta på ordinære arenaer vil en kunne vedlikeholde eller oppjustere en sosial rolle. Gjennom å få en verdsatt sosial rolle vil inkludering i det sosiale fellesskapet bli enklere. Like viktig som å endre helheten slik at alle får plass, er at den enkelte opplever å bestemme i eget liv. Det å finne en fritidsaktivitet som passer, vil derfor være avhengig av om personen har opplevelse av å medvirke i hele prosessen.

Fritid med Bistand bygger på tanken om at funksjonshemming er et misforhold mellom individets forutsetninger og krav i miljøet. Metoden har tre aktører. En *deltager* som av ulike årsaker har hatt vanskeligheter med å finne seg til rette på en fritidsarena, han er motivert til å gjøre noe, men trenger hjelp til det. En *tilrettelegger* som rekrutteres fra dette miljøet, aktiviteten eller organisasjonen som deltageren ønsker seg inn i. Tilretteleggeren må selv være godt inkludert, være aktiv, ha gode kunnskaper om det som foregår og kunne tilpasse graden av hjelp. For noen deltagere vil det oppleves flaut å ha en tilrettelegger, og da er det viktig at han kan være «usynlig», men samtidig tilgjengelig. Den siste aktøren er *saksbehand-*

Anders Midsundstad.

leren. Han er spesielt viktig i starten av prosessen som kartlegger, kreativ initiativtaker og oppfølger. Han skal hjelpe deltageren til å forstå muligheter og begrensinger, være bindeledd mellom deltager og tilrettelegger og sørge for at der er klare avtaler om hva som forventes av alle parter. Saksbehandleren sørger for at det økonomiske kommer i orden, og at vedtak basert på den enkeltes ønsker og behov fattes.

Erfaringene har vist at en, nesten uansett metode, ikke kan inkludere noen i et fellesskap – men at en gjennom tilrettelegging og veiledning kan gjøre det mulig for den enkelte å inkludere seg selv.

Et eksempel på vellykket gjennomføring av Fritid med Bistand er Thore, som er en voksen utviklingshemmet mann med stor interesse for fotball. Han ville spille på juniorlaget til Start, men det var ikke aktuelt. Han liker også godt å se

fotballkamper og å lese om fotball i avisen. Det ble tatt kontakt med lederen for Starters supporterklubb, og han fikk rollen som tilrettelegger. Thore har nå del i et nettverk med fotballinteresserte som ser fotball på stamklubben flere ganger i uken, og som følger det lokale laget gjennom hele sesongen. Han har med sin interesse og sine kunnskaper fått mulighet til en verdsatt rolle på en ordinær arena.

FmB bygger på samme metode som «Arbeid med bistand» og består av følgende faser:

1. Uforpliktende informasjonsmøte med den enkelte bruker hvor prosjektet informerer om hva de kan tilby.
2. Kartlegging av interesser, ønsker og erfaringer gjennom samtaler/observasjoner av den enkelte og familien.
3. Kartlegge aktuelle fritidsaktiviteters innhold, rutiner og struktur.
4. Gjøre et valg av fritidsaktivitet.
5. Samtaler med ansvarlige i organisasjonen for å diskutere muligheten for sosial inkludering.
6. Lage en plan hvor forventningene avklares. En person i organisasjonen får rolle som tilrettelegger.
7. Tiltaket evalueres jevnlig.

Det å få fram hva den enkelte ønsker seg, har reell interesse, behov og forutsetninger for, kan ta mye tid, men grundig kartlegging er svært viktig. Kartlegging av organisasjoner som kan gi aktuelle tilbud er også tidkrevende, men nødvendig. FmB har funnet at organisasjonen må oppfylle tre suksesskriterier for at de skal ha tro på at det enkelte prosjekt kan lykkes. De må ha tilstrekkelig med ressurser, fokus på muligheter og en entusiastisk holdning. Det hjelper lite om styret i en organisasjon er entusiastisk til prosjektet, dersom de ikke kan stille med en tilrettelegger. Det er krevende arbeid å finne fram til

aktuelle, gode tilbud, og det er ikke alltid en klarer å finne noe som matcher deltagerens ønsker og behov.

Rune Øyen er politi og sosionom. Han sier at møte med metoden Fritid med Bistand har endret hans måte å tenke barnevernsarbeid fra et mer tradisjonelt syn der problemdefinerings stod i fokus, til en mulighetsdefinerings. I dag er han mer opptatt av hva ungdommen drømmer om å jobbe med og å gjøre i fritiden sin, men det betyr ikke at han ikke er opptatt av den enkeltes problem. Underveis i prosessen mot å muliggjøre drømmer, kommer ofte det vanskelige på bordet, og man kan samtale på en god måte om problemer knyttet til skole, rus eller kriminalitet. Og framgangsmåten er det samme uansett hvilket problem eller funksjonshemming en har. Diagnose er ikke viktig, det viktige er fokus på å legge til rette for et opplegg der en tar vare på drømmene og kan lykkes. I arbeid med unge, gjerne 16 – 17 åringer, kan en oppleve at de synes det er stigmatiserende å ha støttekontakt, mens Fritid med Bistand er noe annet og langt mer positivt.

I dag har 200 personer Fritid med Bistand i Kristiansand, og en av de gladeste er Ole. Han er lettere psykisk utviklingshemmet, og begynte i en bowlingklubb da han var 13 år. Tilretteleggeren var en mann med bred erfaring fra elitespill i klubben. Ole fikk tilpasset opplæring i en periode, før han begynte å delta på ordinært vis. I dag er han en av de juniorene som klubben satser mest på, og de utelukker ikke at han vil delta i den norske eliteserien. Og til tross for at han ikke klarer å knytte skolissene på bowling-skoene, har Ole lykkes både sportslig og sosialt på denne ordinære arenaen. Minst like viktig er hans deltagelse i fritidsetatens ballspillgruppe hvor han møter andre ungdommer med funksjonshemming. Som mange andre har Ole behov for både ordinære og segregerte tilbud på fritidsarenaen.